

Grah tirja ravno tako pripravljen svet kakor fežol, in bode tudi najboljše rodil, ako ga enako fežolu sadiš.

Vsaki sorti graha je treba vejnatnega natiča; toda visoke sorte mora imeti visok, nizke sorte pa nizek natič.

Nektere sorte so z mehkim (Zuckererbsen), druge z terdim stročjem (Auslöserbsen); nektere dozore od sred aprila do kresa, druge še le do velikega Šmarna.

Sploh velja od tega sočivja, da po prvi polovici maja sajeno slabo plenja, ker pride cvetenje v topli čas, v katerem se zlo obleti.

Vse sorte imenovanega sočivja lastnega pridelka morem nekoliko za seme oddati, pa tudi travnega semena mačjega repa in pahovke. Dr. Orel.

Gospodarska skušnja.

(Z ogljem vred se z velikim pridom sejejo mnogotere korenstva) kakor korenje, čebula, peteršilj in še druge. V ta namen se oglje v prah zmelje in na 1 lot semena se vzame 12 do 15 lotov ogljenega praha; oboje skup se seje potem po navadi. Nobeden ne verjame, kdor ni sam skusil, koliko oglje pomaga, da vse hitrejšje raste in debelejšje prihaja. „Slov. Nov.“

Cena dragih ali žlahnih kamnov.

Po „Živi.“

Cena dragih kamnov se ravna po lepoti in enakosti barv, njih obliki in lesku in pa po njih velikosti. Velikost kamnov se določuje po vagi, in sicer po karatih; takošnih karatov gré 85 na 1 lot, in vsak karat se deli na 4 zernike ali grane. *)

Cena demanta nebrušenega, 1 karat težkega, znaša blizo 20 gold. Hočemo pa ceno težkega nebrušenega demanta izrajtati, moramo teh 20 gld. s četvercom (kvadratom) karata pošteti; potem takem bode tedaj veljal nebrušeni demant

dvakaratni 80 gold., ker $2 \times 2 \times 20$ je 80,

trikaratni 180 gold., ker $3 \times 3 \times 20$ je 180 itd.

Brušeni demant zgubi sploh polovico svoje teže; zavoljo tega brušeni demant, 1 karat težki, velja skor toliko kot nebrušeni dvakaratni, namreč 80 gold. Cena težjih brušenih demantov se izrajta, ako teh 80 gold. poštevaš s četvercom karatov; potem takem bo brušeni demant veljal

2karatni 320 gold., ker $2 \times 2 \times 80$ je 320

3karatni 720 gold., ker $3 \times 3 \times 80$ je 720

10karatni 8000 gold., ker $10 \times 10 \times 80$ je 8000 itd.

To pravilo velja pa le za demante, kateri ne vagajo več kot 20 karatov. Pri večjih demantih raste ta cena v manjši primeri, ker se redko kdo najde, ki bi toliko dnarja po nepotrebnem potrosil.

Najdražji kamen za demantom je rubin, in če je posebno lep, je tudi tako drag kakor demant. Navadno se plača za brušeni rubin $\frac{1}{4}$ karata težki 3 gold. za 1 karat težkega 30 gold., 2 karata 90 gold., 3 karate 250 gold., 4 karate 360, 5 karatov 500 gold.

Modri safir je cenejši, kakor rubin; brušeni navadno velja 1 karat težki 15, 2 karata 30 gold., 3 karate 45, 5 karatov 80 gold. itd.

Spinel ima po barvi in jasnosti različno ceno, najdražji je rožni spinel (rubin blede ali balas imenovan), ki se ceni za polovico manj kakor demant enake velikosti.

Česki granat ali pirop je večidel majhen; velikost se šteje potem, koliko jih na 1 lot gré. Nebrušenih českih granatov velja 1 lot s 40 kamniči 5 gold. in pol, s 60

kamnički 3 gold. 25 kr. itd. Granati, katerih gré več kot 400 na 1 lot, se ne brusijo. 1 funt brušenih in za navlekovanje ali nabiranje prevertanih najmanjših granatov (400 na 1 lot) velja 16 gold., 1000 nekoliko večjih brušenih pa že 140 gold.

Pravi smaragd je po jasnosti, barvi in lesku različne cene. Če je lep zelen in brez madeža, velja 1 karat (brušeni) 20 gold.; če je posebno žive barve in krasnega leska, pa velja 1 karat že 40 do 55, 2 karata čez 100 gold.

Beril (Aquamarin) se pogostoma nahaja, je blede barve in tedaj dosti dober kup. V Londonu so prodali 4 funte težkega za 6000 gold.

Topasi imajo po barvi in jasnosti različno ceno; najdražji so rožni (brazilijski) in brezbarvni; zato včasih rumene topase žgejo, da bi rudeče naredili, pa to ne obvelja rado. Lepi rožni topasi imajo ceno demantov. 1 karat brezbarvenega (nebrušenega) topasa velja čez 15 gold. Veliko cenejši je saksonski topas, blede rumene barve; 1 funt takih nebrušenih se kupi za 12 — 48 gold.

Dragi opal se šteje med najdražje kamne; velikih in čistih kosov je malo. Največji dosedaj najdeni vaga 34 lotov in se ceni na pol milijona gold.

Tirkis pravi (temnosinec, po rusko biruža) se nahaja le v Perzii; kamen grahove debelosti velja 8 do 10 gold. Mnogo cenejši je tirkis nepravi iz Sibirije; prav za prav so to kosci zobov predpotopnih žival; njih modra barva izvira od primešanega fosforokislega železnega kisljanca.

Cirkon ali hiacint nima velike cene; kamen 5 čert v premerniku ne velja več od 20 gold.

Krisoberil je tudi dober kup; le če opalisuje, je dražji.

Krisolit (olivin) je mehek in je malokrat lepe barve; brušen 1 karat težek kamen velja 4 do 5 gold.

Strelíce (gorski kristal, Bergkrystal) tudi česki demant imenovan, se brusijo na podobo brilantov; majhni, čisti pa lep brušeni kamni veljajo 1 do 3 gold., večji 8 do 10 gold.

Ametist je dražji od strelíc; cena njegova se ravna po jasnosti in živosti barve. Lepo brušen 1 karat težki ametist velja 1 do 10 gold., debelejši do 10 karatov težki se plačujejo po 60 do 70 gold.

Mačje oko (Katzenauge) je zavolj izverstnega bleska zlo obražtan kamen. Lešnikove debelosti velja 200 do 300 gold.; pa tako velik se redko najde.

Krisopras (kakor jabelko zelen) je drag, ako je žive barve in čist; veliki, lep brušeni krisoprasi veljajo po 100 do 150 gold.

Karneol (kervave barve) in heliotrip (zelen z rudečimi pičicami) se ne rabita za lepote, ampak le za tobačnice, pečatne kamne in take reči. Kakor sta čista in lepe barve, taka jima je cena. Lep pečatni kamen iz karneola utegne do 50 gold. veljati; manj lepi so cenejši.

Od tiste dôle, ko so znajdli s pisanim steklom (glažom) žladne kamne ponarejati, je cena njih zlo padla. Taki ponarejeni kamni so pravim včas tako podobni, da se težko razločijo. Edino znamenje pravih žlahnih kamnov je njih terdost. Vsak ponarejen kamen je tako mehak, da se dá z ostrim robom strelíc (gorskega kristala) ali kresivnim kamnom risati. Med žlahnimi kamni se dasta le opal in pa tirkis s kresivnim kamnom opraskati; vsi drugi so terdejši. Opalu pa ta mehkoba nič ne škoduje, ker se opal zavoljo svojih spremenljivih barv nikakor ponarejati ne dá.

Slovenski Leander.

Novela po narodni kranjski povedki.

I.

„Ne vem, zakaj nocoj ne morem spati, kaj me vendar moti?“ — tako godernja Ajta, logarova žena v ozki hišici

*

*) Treba je pa razloček delati med karatom zlatim in med karatom dragotinarskim (juvelirskim). Zlati karat je štiri in dvajseti del ($\frac{1}{24}$) marke, tedaj več kot pol lota, tako, da že skoraj 48 dragotinarskih karatov obsega.

šteberskega grada. „Bodem molila; saj so stari pater Bernard, ko sem še v Dolu služila, me že učili: če človek spati ne more, mora moliti. Pa še takošne sanje! — Oj, oj, nič dobrega ne bode. — Nocoj so pa že tako dolgo svetili; — pa takošni ljudje so svojeglavi. — Saj sem jim dala povedati, naj si okoli vrata obesijo veliki koren, — pa kaj, ker nas prosté ljudi imajo za praznoverce. — No — no, naj si bode! — Češena si Marija!“

Ko bable tako godernja, se vse naenkrat v gradu oživi. Grajski lovec streli dvanajstkrat iz silnih možnarjev.

„No, sedaj je vendar se Bog usmilil, — hvala bodi gospod Bogu! Pa zakaj takošen vriš?“ — logarica sopet godernja.

Zgodaj se opravi in gré gori v grad, da tudi svoje veselje odkrije in dete poškropi z blagoslovljeno vodo. Pri vratih sreča Lenčugo, beričevo ženo, koja ji hitro prišepče: „No, draga kuma, žalostna bode s tem detetom, — meni se je sanjalo, da je dete volk požerl; celo noč nisem mogla spati. Gledala sem skoz okno na Slivenco, in, draga moja! nikdar še niso tako copernice letale iz luknje in se dervile okrog kakor nocojšno noč. — In še smešno ime, ktero so detetu dali! — Ravno so šli staroterški gospod fajmošter iz grada. Ponoči so mogli po njih poslati; tako hudo je žlahno gospo prijemalo; celó spovedati so jih mogli in naglo otroka kerstiti. Pa le čudno ime! — Čujte kuma, vsi šteberski gospodje so se veleli Janezi. O stari Janez, ded tega deteta — Vi jih niste več poznali, kuma, — to so bili priden gospod; vsako nedeljo in praznik so nam dali jelenovega mesa in bokal dobre černine; — sadaj pa še bravskega ni, ker žlahna gospa močno na mošnjo vlečejo. Pa da Vam povem, kuma, otroku so dali ime Wolfel. Kako gerdo je to ime! nikdar ga nisem še čula v litanijah moliti. Naš gospod niso več Kranjec; kar so si to terdo Nemkinjo vzeli, ne bi skoro smel noben služabnik več slovenski govoriti. O ti ljubi Bog in sveti križ! Če se ne morem z žlahno gospo zmeniti, nam kričijo nasproti: „Kraierisches Volk!“ Kdor pa se bo v starih dneh še šel jezika učiti, ktere ga le Kočevarji govorijo!“

„Tako Wolfel, to je, po slovenski volk, so ga kerstili! Aj, aj, aj, — to res ni lepo ime“ — reče logarica in hoče poslovivša se z beričevo čez grajske stopnice v hišo, kjer je novorojeno dete ležalo, — al močni vratar Gašper zadoni: „Proč od tod! žlahna gospá ne pustijo starih zijavk k otroku“.

„Naj si bode v imenu božjem!“ — reče logarica — „bodemo že vidili, kakošno srečo bodejo z otrokom imeli. Pod starim še gospodom smo vsigdar smeli v hišo, in smo tam molili za žegen božji; sadaj ni ga več treba na šteberskem gradu — in ga tudi ni. Ravno to noč je sopet pet krav pocerkalo — pa kako bi ne! Kar žlahna gospá ne pustijo več žegnane šibe vtikat za hlevni tram, ni sreče pri živini. Pa nas proste ljudi imajo za praznoverce!“ — S temi besedami sklone beričevka svoj govor in gré nazaj v svojo hišo.

Ni še bilo pol dne, in že se pripelja ložka in snežniška gospoda, da Šteberskim naznanuje svojo radost, za ktero so po pokanji možnarjev zvedili. Gosti so ostali do terde noči in v šteberskem gradu bili židane volje.

Ko je beričevka grajske vrata zaperla, je zopet zagodernjala: „Ko so se sedanji gospod rodili, so njihov oče, blagega spomina! postregli vsi družini in ubogim cele okolice šteberske; sedaj je vse drugači, — lahko noč štebersko življenje!“ —

II.

„Že celi pol dan zvoni v cerkvi sv. Kocjana“ — reče žlahni gospod Janez Šteberski. „Idimo k cerkniškemu jezeru in poglejmo, kako se ljudstvo tam razveseljuje pri ribolovu“.

Mladi Wolfel, že osem let star fantič, hitro beži po

svojo mrežo in pravi: „Očka, sedaj pa le pojmo!“ Ko njegova mati slišijo, da slovenski govori, ga resno posvarijo: „Kaj pa že spet govoriš ta jezik, ki mi je tako zoperu?“ — Wolfel malo porajta to svarilo, temoč urno skaklja po grajskih stopnicah in pokliče grajskega ribčarja Jurja na lov. „Jurko! — pravi berhki fantič — pojdi z menoj; sedaj znava zopet prav po volji kranjski kramljati. Domá me mamka zmirom kregajo, če slovenski govorim; al očka mi pravijo: „Sinko, bodi zvest in terd Slovenec; naš preded so bili slovenske kervi, hraber junak in so pod nemškim cesarjem Friderikom pri obsedi mesta Milana si zaslužili plemenščino in šteberski grad. Da bi si bili pač moj ljubi očka kakošno Kranjico za mamko vzeli! Akoravno mamko prav rad imam, mi vendar ni po móti, da ne terpijo domačega jezika in domačih ljudi“.

Med tem koracita daleč daleč zadej stari Šteberk in njihova žena. Wolfel, ali, kakor so ga fantje cerkniški imenovali Volčko, beži pa urno po kopnem k požiravniku, v katerih so se ribe zbirale. „Joj in prejoj!“ — zakriči naenkrat vsa množica ljudstva, — in ob tem hipu pridejo tudi stari gospod Šteberk do požiravnika. „Otroka mi morate spraviti živega!“ — divje kričijo — žlahna gospá pa od straha skrušeni na zemlji omedlevajo — „pol grada dam tistemu, kteri mi sina smerti otme!“ — več niso mogli reči. — Mladi Wolfel je preveč blizo krajnika požiravnikovega si upal, in rahla zemlja se je z njim vred pod nogami uderla, in tako je tičalo nepazljivo dete v globoki jami.

„Ni treba mi grada — zaupije ribič Jurko — vože sem!“ — in v tem hipu skoči v požiravnik in vože priveže okoli pleč fantičovih. Srečno so fanta potegnili iz jame. Al svoje blago delo je Jurko plačal z zgubo lastnega življenja, ker naenkrat se je tudi na drugi strani zemlja vderla in blagega mladenčca zasula.

Mladega Šteberka so na nosilih prinesli v grad.

Beričevka pa je hitro k logarici bežala in šepetala: „Al nisem prav rekla, da ta fantič ne bode sreče imel? Ali se ne spolnuje moja sanja, da je otroka volk požerl? Aj, aj, aj, nič ne bode dobrega se z otrokom godilo“.

Iz grada se ni dolgo nič zvedilo, kako je z otrokom. Ložki vračnik je vsigdar z glavo kimal, ko je z grada šel — znamenje, da je malo dobrega upanja zavoljo žlabnega fantiča. Na veliki petek sta šteberski gospod in gospá šla proti Križni gori. Bila sta vsa v černo oblečena. Tudi nekoliko družine je šlo kraj nju. Pri zadnjih stopnicah, pri kterih se gré v breg proti cerkvi, oba pokleketa in na kolenih se plazita v cerkev pred sveti oltar.

Debele solze so namakale terde tla, in vidilo se je jima na licih, da kaj važnega prosita.

Ko doprineseta milošino in plačata sveto mašo, se sopet nazaj v grad verneta, in, oj radosti! — fantič jima sam naproti dirja. Usmiljeni Bog je uslišal starišev vročo prošnjo; sinko je ozdravel. „Hvala Večnemu!“ to so bile edine besede, ktere je žlahni Šteberk pregovoriti zamogel.

Beričevka, koja je iz praga vse to posluševala, pa zamermra: „Sila kola lomi — v nadlogi tudi gospôda moli“.

III.

„Signor Lupo, Signor Lupo! pojdiva nocoj na morje“. Tako je klical na tergu sv. Marka v Benetkah študent Antonio Urbini za svojim prijateljem. Bil je lep jasen večer. Ravno se je vzdigovala iz morja polna luna kakor lična morska deklica, in je svoje čarobne žarove trosila po sinji morski ploši. Gondolarov je vse polno čakalo, vsak hvalivši svojo ročnost. Signor Lupo in Antonio si zbereta hitro dolgačko gondolo in velita gondolarju rinuti od brega. V onem času se tudi vsedete v posebno gondolo dve ženski v černo oblečeni. Mlajši pokrita z gostim velom je bila vitkega trupla, stareja se je že precej naklonjeno der-

žala. Šaljivi Antonio reče: „Prijatelj Lupo, za to ribico ali kraj nje!“ In gondolar prav umno ravna veslo, da zmiraj v bližini teh žensk ostanejo.

„Čuješ Jelka, primi za mandolino in zapoj mi kakošno“ — tako reče stareja k mlajši. Dekle vzame nastroj, nabira strune in začne z neskončno milim glasom znano slovensko pesem popevati:

Kdor će pa vedit,
Kaj je ljubezen?
Mene naj vpraša,
Jez mu povem.

Dolga ljubezen
Gotova bolezen,
Gotovo je ranjeno
Moje serce.

„Čuješ Lupo? to so glasi iz tvoje domovine — reče Antonio — no! ali ne bodeš odgovarjal?“ Lupo je bil vès zmešan. „To so zopet oni glasi — pravi Antonio — ktere sem že večkrat poslušal iz verta benediktinarc. Kdo e to krajnsko dekle, in kaj jo goni iz tihega kloštra zvečer na sinje morje? Giovane! ravnaj bliže gondolo“ — in sedaj vzame svojo kitaro in s krepkim glasom odgovarja:

Ljubi pa pride,
Kušne, objame, —
Prec je ozdravljeno
Tvoje serce!

„Teta, teta! ta mlada gospoda sta iz moje domovine“ — pregovori Jelka vsa vznemirena — al modra teta prec veli gondolarju, naj peljá h kraju, ker treba je domú iti. Tudi Lupo in Antonio jadrata proti morskemu bregu in zasledujeta neznane ženske podobi.

Ženski koračite naravnost proti samostanu benediktinarc. Pred vrati malo postanete; Jelka pozvoni, in vrata se odprejo za kratek čas in sopet se zaprejo in ž njimi tudi zasledovane ženske.

„Jeli je mogoče — pravi Lupo — da ta mladi cvet mora veniti med ozkimi stenami tihega samostana? — Oj žalostna osoda mladega dekleta!“ — Tako toguje Signor Lupo, ter se z Antoniem podá tudi domú. Drugi dan že ob petih stoji Lupo naslonjen na steber cerkve sv. Katarine. Pobožne nune se zberejo na tarah (koru), in hvalijo usmiljeno mater Božjo. Ko se zglesi ljubeznjiva pesem:

O sanctissima
O piissima
Dulcis Virgo Maria!

Lupo vès strepeče, ker med različnimi glasi se močno čuje glas Jelkini, mil in sladek, kakor sreberu strunin glas.

Ni mogel dalje ostati v cerkvi, temoč vès vznemiren dirja k morju in sam s seboj govori: „Tako v globokem morji je zakopano vse moje upanje; o terda osoda, o žalostno bivanje, kadar skeleče rane v sercu pečejo“.

„Ne obupaj — ga v tem hipu udari prijatelj Antonio na ramo — imej lahko serce; ni še vse zgubljeno. Mlado dekle ni še storilo obljube vse svoje dni v kloštru živeti, tudi je ne bode. Jez sem zvedil, odkod da je to dekle. Hčerka je karlovškega grajšaka iz tvoje domovine kraj cerkniškega jezera, in je tukaj v samostanu na odgojitvi. Stara njena teta je bila prvo tukaj omožena z bogatim patricijem Močenigom; po njegovi smerti pa si je izvolila pobožna udova tiho mesto kloštra, da v pokoji sklene svoje življenje. Jelka še ostane celo leto tukaj, da se podučí v potrebnih rečéh. Ker je bolehná, jo teta vsaki večer peljá na morje; tudi nocoj znaš zopet njeni mični pev na morji poslušati“.

„Hvala ti, dragi moj prijatelj — reče Lupo — da bi že le skoro prišumela hladna noč!“ Prijatelja se poslovita in vsak se podá k svojim opravilim.

(Dalje sledí.)

Kratkočasnica.

Tik tak.

(Konec.)

Ali Lojze se že naveliča sedeti in gré iz ješe nekoliko po kovačnici se tū pa tam pri mnozih orodjih ustavlja. Kar zagleda na tleh blizo štora, na katerem je naklo, štiri-voglato, pavec debelo železo ležati, sred kterega podolgasto, okroglo železo z zavojem tičí — vertilo ali šravb. Rado-veden, kaj nek to biti mora, ga vzame v roke in gori in doli vinta, ter vpraša očeta za ime te stvari.

Oče, smešen mož, spoznavši, da vertilo fantiča mika, mu nočejo pravega imena povedati, marveč mu pravijo: No, da še imena reči ne veš, ki jo vsak kovač, mizar, voznik in sto družih.....

„A, kaj mi je mar za to — seže Lojze očetu v besedo — naj jo potrebuje kdor koli; jez jo bom že ob svojem času; povejte mi zdaj le ime!“

Zdaj pokažejo oče Lojzetu vertilo na obeh stranéh. „Ako bi bil ti — rečejo — kaj prebrisana glava, bi pač sam zlahkoma tako ime uganil; saj vidiš, zgornja stran je enaka spodnji, toraj „tik““.

„Znabiti se pravi „tik tak“ — urno Lojze besedo poprime — meni se celó dozdeva, da sem te besede v šoli slišal“.

„Šmentaj, ravno to bo — se nasmejajo oče proti Janezu — no, Lojze, zdaj pa že vem, da nimaš slame v glavi“.

Ker pa se oče le v eno mer muzajo, ni Lojze koj pripravljen verjeti, zato popraša Janeza: ali se res tako zove in kaj se mora še dostaviti?

„Se ve da, tik tak, na uni strani je pa ravno tak“ — mu ta resno in se komaj smeja zderžijoč odgovori.

Oče pa med tem krompir že pečeni iz ognja vzamejo in ga Lojzetu podajo, ki še enkrat preljubo orodje zraven štora veselo pogleda, in vedno „tik tak, na uni strani je pa ravno tak“ mermraje iz kovačnice odide, kamor se danes več ne verne, ker se njegovi součenci na drevjišu z žogo „pankerte“ igrajo.

Komaj pride prihodnjega dné, v nedeljo, zjutraj o pol devetih od šolarske maše domú, že dirja na vert, kjer se na klop vsede pod hruško, kateri perje slane umorjeno že odpada. Prav krásno jutro je, da malo taci v jeseni. Nebo je jasno kot ribje oko in solnce prijazno sije. Našemu Lojzetu se tako prijetno zdi, da več časa tū posedi in se po pticéh ozira, ki na visocih vejah svoje melodije Stvarniku v juterno hvalo prepevajo. Ravno zdaj pade zadnja hruška z drevesa, katero Lojze z mnogo rumeno-rudečimi peresi vred pobere, ki mu je vsled njene lepote posebno močno všeč. Z vsem tem pa ni še zadovoljen, ampak spomni se — železnega vertila, po katero nemudoma letí. Že odpira vrata v kovačnici, al nočejo se odpreti, ker ni nobenega notri bilo. On pa le terka in terka na vrata, pa ni ga, ki bi mu jih odperl. Vse je tiho. Toraj prične Janeza klicati, naj mu odpró in vrat ne tiščé; al vse ostane tiho. Poslednjič začne razgrajati: „Saj vem, da sta nalašč tiho in vrata tiščita; le bitro odprita; ako ne, jih bom razbil“. Ko pa le ni nobenega glasú, se naveliča terkanja in k materi v kuhinjo letí se pritožiti. „Oj ti butec — ga mati posvariyo — ali si že pozabil, da je danes nedelja!“

Lojze pa se le ne more želje do vertila znebiti, zato prosi mater, naj bi mu kovačnico šli odpret, kamor bi po neko reč rad šel.

„Ti pa že spet kake muhe po glavi rojijo — ga mati pokregajo — da bi danes kaj razbijal ali na vertu berskal“.

Ker jim ne dá mirú, mu rečejo povedati, kaj vendar v kovačnici hoče. Zdaj Lojze vidi, da se utegne njegova želja le pod tem pogojem spolniti, ako materi pové, se premaga in reče: „I, saj veste, „tik tak““.

„Pojdi, pojdi, prismoda“ — ga zavernejo mati — „s praznimi kvantami“.

kakor mi je sama pripovedovala). Konj, berzde prost, pri ti priči obstane. Pripisala je to pripomoči Matere Božje, misleča, da ženska nikdar nima tolike moči.

Tudi vojak z vago prisopiha pod Nograd (bil je res nekdanj ondi v inograd, in še jez pomnim, da se je ondi pod visoko skalo nahajala rodovitna vinska terta) in že se vrine v neki čoln, kterega še niso odrinili, kar prihití neko pogumno dekle iz Podhama (pripovedovali so, da je bila tako močna, da se 7 korenjakov ni vstrašila), in ko vse kriči: „Z vago ta je že v ladii!“ zavpije junakinja: „Meni ga pokažite; jez mu bom kos!“ In v tem hipu plane v čoln, ga zgrabi in zviže, in v jezero bi ga bila vergla, ako bi ne bil tako milo prosil in obetal, nikdar več priti na jezero.

Al kako malo so bili Francozi mož beseda, so se Blejci kmalo prepričali. Ako se še prav spominjam, so prišli v drugič neko nedeljo, toda so ravno tako malo kakor prvič opravili, zakaj bili so Blejci vedno na straži. Prišli so tretjič, kakor se mi zdi, binkoštni torek. Moj oče so imeli ravno za hišo nekaj opraviti, ko pride neki tergovec iz Radoljce, kjer so tudi Francozi stanovali, in jim reče: „Anže! mislim, da ne bomo nič opravili.“ „Jez tudi mislim, da ne“ — mu odgovorijo in urno sekiro v hišo veržejo, za njimi hité, pa od Matija jo, namesto okoli jezera čez (brez zamere) „Kurji drek“ — to je hrib med Matijem in Ševlom — udarijo, tako Francoze prehitijo in na ladiše prehité. Kmali je zopet žensk vse belo, ki se oborožijo tudi s kolmi, na ktere so ribči veliko mrežo na sušilo obešali. Ko Francozi pridejo, jim serčno nasproti stopijo rekoč: „Možje! pervega, ki se bo prederznil v to ladijo stopiti, bomo s kolmi potolkle!“ Da so tudi sedaj možje za reservo od zad stali, ni dvomiti.

Tako so junaške dekleta in žene otele cerkev Matere Božje na blejskem jezeru.

Povodna moža bohinskega in blejskega jezera.

Slišal sem v mladosti pripovedovati, da je popotoval iz Bohinja nazaj v svojo domačijo na Mlinu pri blejskem jezeru mož; rekli so mu „Žlinder“. Ko tako po samotnem in dolgočasnem potu skoz „štenge“ korači, se mu pridruži neznan človek čudne podobe. Začneta se meniti to in uno; beseda dá besedo. Naš Blejc, od začetka vès osupnjen, viditi moža neznane podobe, se oserči in vpraša ptujca, kam da se je namenil? Ta pa mu odgovori: „Jez sem povodni mož bohinskega jezera, in grem po ženo, ktero mi je povodnjak blejskega jezera odpeljal, ko nisem bil doma.“

Da so se pri teh besedah našemu Žlindru hlače tresle, si vsak lahko misli, kateri je kedaj slišal pripovedovati prigodbo od povodnega moža, zakaj veliko hudega se mu je očitalo. Toda pri ti priložnosti je bil bohinski povodnjak prav priljuden. Tako kramljaje se približata jezeru. Preden se ločita, reče povodnjak: „Pridi gledat k jezeru, in, kadar se boj med nama zavolj odpeljane žene uname, vedi: ako kervave pene k verhu priti vidiš, se zame slaba godí; dobro pa, ako vidiš bele priplavati.“ To rekši se z velikim šumom zažene v globočino, kjer se uname boj, in glej! kervave pene prihajajo prot verhu, — zmagal je blejski povodnjak. Stanoval je s svojo ženo v stekleni hiši v globočini.

Tudi se pripoveduje pravlica, da je prihajal blejski povodnjak vsako jutro k „Oravu“ po za groš kruha. Dal je vselej nov groš; kruha mu pa niso dali v roko, ampak so ga vselej na okno položili, kamor je tudi on pokladal groš. Pravili so, da je sam prvi pot, ko je prišel po kruha, Oravki rekel: „Ne dajaj mi kruha iz rok v roko, zakaj, ker nisem keršen, bi ti jo pri ti priči odtergal.“ In tako je vselej kruh z okna jemal.

Na jezeru. *)

Po jezeru
Bliz Triglava
Čolnić plava
Sèm ter tjè;
V čolnu glasno
Se prepeva,
Da odmeva,
Od goré.
Mile tice
Po dolinah
In planinah
Se budé;
Ker so čule
Pesem mojo,
Vsako svojo
Zvergolé.

Ribam serca
Vsim igrajo,
Da skakljajo
Nad vodó.
Še valovi
Šepetajo
In šumljajo
Med sabó.
Tukaj Slava
Vence vije,
Serce bije
Nam gorkó!
Čujte gore
In bregovi,
Da sinovi
Slave smo!
Miroslav Vilhar.

Slovenski Leander.

Novela po narodni kranjski povedki.

(Dalje.)

IV.

Že dolgo je minulo leto dní, kar Lupo od Jelke ni ničesa zvedil. Teta jo je odpeljala po morji v južno Talijansko. Antonio je pozvedoval pri vseh klosterskih znancih, al nobeden mu ni vedil drugega povedati, kakor da je stara Močenigovca se s svojo unukinjo podala na božji pot v Maria Loretto. Vendar mu se vse to ni prav verjetno zdelo, in Signor Lupo je mislil terdno, da jo je teta odpeljala, samo, da jo njegovemu pogledu odtegne.

Sklenil je sam, ko šole minejo, se podati v Loretto. Obleče se po romarsko v dolgo sivo haljino in dene širok klobuk na glavo. Z veliko palico v rokah potuje čez Firenco v večni Rim, in ko je pomolil na grobu svetih apostelnov in ogledal staroslavno mesto, potuje po albanski cesti dalje naprej. Cesta je deržala skoz vijugasto sotesko. Ko vès zamišljen potuje, začuje naenkrat silni glas: „Na pomoč, na pomoč, v ime Božje in svete device Marije loretske!“

Pospešuje svoje korake in zagleda kočijo na cesti stati. Vozotaj je že ležal umorjen na zemlji, dva silna roparja pa sta davila dve ženski. Signor Lupo potegne svoj meč, kterega je imel skritega pod romarskim oblačilom, in z silnim mahom udari sedaj po enem in sopet po drugem, da sta se skoro oba roparja na zemlji valjala v svoji kervi.

Potem skoči h kočiji in posadi na zemljo starejo žensko, ktera je hudo omedlevala, ker je močno ranjena bila, in beži k bližnjemu potoku po vode, izpere z bistro vodo rano in jo s svojo rutico zaveže. Mlajša odgerne svoj vel (šlar) — in kakor mila je juterna zarja, tako krasno je bilo lice mladega dekleta; modre oči pa so se svetile kakor juternica in večernica.

„Kdo ste, junaški mladeneč, rešnik mojega življenja?“ — vpraša mlado dekle. — „S čim Vam bodeve povernile blago delo?“

Jaz sem Wolf vitez Šteberski, rojen Slovenec iz Kranjskega. Stariši so me poslali v slavno šolo benečansko, da si tam svoj um izbistrim. Moji prijatli me potalijančujejo ter mi pravijo Signor Lupo — in kdo ste Vi prekrasna mila?

„Jaz sem Jelka, hči grajšaka Karlovškega, kraj cerkniškega jezera, ne deleč rojena od Vašega grada.“

„Jelka?“ — zakriči vès osupnjen mladi vitez — „ona Jelka, kateri sem jaz na morji v Benetkah odgovarjal s sladko domačo pesemjo?“

„Vi ste bili oni mladeneč?“ — vpraša vsa ginjena Jelka.

„Da! jaz sem bil tisti pevec, in neskončno srečen sem,

*) Iz zbirke unidan napovedane, da pride kmali na svetlo.

da sem sedaj rešnik Vašega življenja. Al ne mudimo se sedaj; utegnili bi še kje več razbojnikov biti blizo. Jaz sam hočem do bližnjega terga konje voditi in mestni oblasti zločinstvo oznaniti“.

Potem primeta oba teto, ktera je zavolj bolečin zmirom zdihovala, in jo vzdigneta v kočijo.

Srečno pridejo v gostivnico. Naš vitez pošlje berž po zdravnika, oznani gosposki, kar se je zgodilo, verže romarsko oblačilo raz sebe, kupi si lep benečansk plajš in baret, in kmalo je stal pred kraljico svojega serca v vsi svoji vitežki krasoti. Kar je že dolgo v svojem sercu čutil, ji odkrije z nježno prostodušnostjo, in junaškega mladenca in nježno devico sklene vez najvročejše ljubezni.

Teta se ozdravi, in potem se s svojo unukinjo poverne nazaj v Benetke. Poštenje devičino je terjalo, da mladi Šteberk ni ob enem potoval v Benetke. On se je, ker ni daleč več bil od svetega mesta Marije loretanske, tje podal in se tam usmiljenemu Bogu vroče zahvalil za veliko srečo, ki ga je došla na njegovem potu. Varno pride v Benetke nazaj; al hitro zvé, da je stara teta umerla in da se je Jelka tudi berž po tetini smrti podala v svojo domačijo na Kranjsko. Zapustila je list na rešnika svojega življenja in mu obljubila zvesta ostati do smrti. — Tudi Wolf Šteberski ni dolgo več ostal v Benetkah. Posloví se od svojega iskrenega prijatla Antonia in že drugo jutro odjaha s svojim zvestim slugom Jernejem čez Gorico domú.

Pri Logatcu se oberne na cesto proti cerkniški dolini. Ko kraj jezera jaše, gleda tožno proti karlovškemu gradu, ker še le po Jelkinem odhodu se je spomnil, kar so mu njegov oče pravili, da sta šteberski rod in pa karlovški si v velikem sovražtvu, ker je preded njegov enega Karlovčana ubil iz ljubosumnosti na turnaji v Brezah na Koroškem.

Težkega serca je jahal s svojim slugom kraj onega mesta jezerskega, kjer bi bil kot mlad fantič skoro svoje življenje zgubil. Ko kraj britofa prijašeta, reče mladi vitez: „Jernej, odkriva se in moliva za pokoj duše rajnega mojega rešnika, ribča Jurka“.

Ker je bil Wolf Šteberski že poprej svojim staršem pisal, kateri dan meni domú priti, je na gradu šteberskem že celi dan belo bandero vihralo. Ko grajski stražar zagleda popotnika od dalječ, puhne v staro trobento, in vse hiti mlademu gospodu naproti.

Očka in mamka sta ga pričakovala pri grajskih vratah. Solze serčne radosti se jima ulijó, ko zagledata visokega mladenca z zalim rudečim licem in gorečimi očmi, v znamenje, da je mladeneč v velikem zapeljivem mestu pošteno in krepostno živel.

Stara beričevka pa se vé da je imela sopet nekaj privreči: „Res — je rekla stari logarici — naš mladi gospod so lep junak in prav učeni pridejo iz Laškega; al vidili bote kuma — srečni ne bodo; nocoj se mi je sopet strašno hudo od njih sanjalo! Od Šent-Kocjana sém so letale na šteberski grad cele trume černih krokarjev in so hotli mladega gospoda s svojimi ostrimi kljuni in kremplji razčesati. Bodeve drugokrat kaj več o tem govorile; sadaj pojve gori v dvorano. Žlahni gospod so vendar tudi enkrat mislili na nas uboge“.

Med ukanjem in veselim gostovanjem je minil dan vselega povrata šteberskega mladega gospoda iz Benetk.

V.

„Osedlaj konjiča Jernej!“ — reče mladi gospod Šteberski svojemu slugu — „danes hočeva jahat v Lož; tam bode veliko zbirališče vitezov. Vojvoda Friderik hoče našega gospodarja grofa Celjskega prevladati, in se treba bode posvetovati, kako se bomo postavili v upor. Prinesi mi mojo benečansko opravo, da bodo kranjski vitezi vidili, koliko je bolje prilična za nošnjo, kakor težki nemški oklep. Na klobuk mi utakni štrucevo perjanico, in vzemi rudeči žametni

plajš, — znaš Jernej! prišlo bode tudi dosti lepih gospá, — razumeš li? — le vse snažno in pa urno!“

Sluga ima hitro vse opravljeno, in vitka mladenca jahata hitro ko blisk proti Ložu.

Na travniku pred ložkim mestom je stala visoka lipa in pod lipo miza kamnata. Veliki travnik je bil ograjen z rantami, in okoli enajste ure prihajajo plemiči iz Notranjskega in Dolenskega. Ž njimi vred pripelja se dosti žlahnih žen in nadepolnih hčerk.

„To je mladi Wolf Šteberski — reče stari Karlovčan — vés se je poulašil; ne nosi se več po naše; — no vidili bodemo, al še po naše misli.“

Ko mlad Šteberski v kolo drugih vitezov stopi, pozdravi krepko desnico podavši vsakemu po vitežko zbrane plemiče. Al ko proti severni strani pogleda, zapazi Jelko, in vés ostermi. Ni je več vidil od one dobe, ko jo je rešil iz rok kervoželjnih razbojnikov. Jelka se komaj na nogah derži. Pogled krasnega viteza, spomin na nesrečno zgodbo na Talijanskem, ljuti pogled njenega očeta, kteremu je vse odkrila, pa tudi dobila zagotovljenje, da šteberski rod in pa karlovški nikdar se ne moreta ediniti, — vse to ji je moč vzelo, da pade v naročje bližnji gospej brez vsega zavestja.

Hitro se je v kolu gospá in gospodičin šeptalo: „Poznata se iz Benetk“.

Stari Karlovčan, kateri šteberskega rodú ni terpeti mogel, to zagleda in hitro odide s hčerko iz Loža. Ne pregovorivši besede pelja se vés zamišljen nazaj v svoj grad. Ko v hišo stopi, pokliče Jelko pred se.

„Jelka, tako ti povračuješ očetovsko ljubezen; ali ti nisem rekel, da imaš nečisti plamen svojega serca zatreti?“

„Oče, mili oče — mu odgovori Jelka — mene veže neskončna hvaležnost do tega mladenca“.

„Vem; takošno delo je ljubezni vredno; al moja kri se ne sme mešati s kervjo šteberskega rodú. Razun tega je mladi Šteberk sovražnik našega dedovnega vladarja. Karlovčani so bili zmirom zvesti svojim vojvodom, in toraj ne bi rad vidil svoje hčerke v rokah puntarja“.

Te besede prav resno izgovori, pa se odpravi v drugo hišo.

Jelka vsa pobita gré na vert pred gradom, iz kterega se je lepo vidilo jezero.

„O daljni kraji mile mi Italije, da bi v vašem krilu počivalo moje truplo!“ — tako je tožila žalostna in točila bridke solze.

„Še le, ko jo oče iz verta pokličejo, si obriše zajokano lice, in gré vsa plašljiva pred očeta.“

Wolf Šteberski pa ni zgubil ne glave ne serca. S svojim krepkim govorom je nadušil vse dolenske in notranjske plemiče, da so obljubili zvesto s celjskim grofom deržati, in ne veljati dati gospodarstva nemškega višjega vojvoda. Mislil se je veseliti več dni s svojimi žlahnimi verstniki v Ložu, — al Jelkini odhod mu ni dal mira ne pokoja.

„Jernej! hajd domú; nocoj še imava težavno pot“ — reče zvestemu slugu in skoči na berzega konjiča. Kmali je v svojem gradu. Staremu očetu in mamki pové, kar je bilo v Ložu sklenjeno, potem pa gré k jezeru in grajskemu ribču naloži, naj ladijo dobro pregleda in vse špranje zamaši, ker to noč — mu pristavi — se bodeva peljala snubit“.

Potem gré sopet v grad nazaj, in piše celjskemu grofu, kar je bilo v Ložu sklenjeno.

VI.

„Kje tako dolgo vendar naš žlahni gospod ostanejo? Saj so obljubili, da bodo se ob devetih pred karlovški grad peljali, pa še jih le ni; že je pol enajstih, in luna bode se skoro za Javornik skrila.“ Tako govori ribič Marko, in ni še cele zadnje besede izgovoril, se že čujejo stopinje in klic gospodov.

„No! imaš dobro ladijo? Peljaj urno! Nisem pred priti mogel; tudi stari Karlovčan rad bēdi dolgo in pazi na svojo golobico.“

Luna je vetlo sijala po cerkniški dolini. Po jezeru so se metale ribice in šumljale vodne ptice. Vse bilo je tiho. Celó na Slivnici ni bilo viditi meglice. V luninem blesku so lesketale bližnje cerkvice in vasi, — noč je bila, da si ne moreš lepše misliti. Vēs zamišljen leži ogernjen v široki benečanski plajš v rokah deržé miloglasno mandolino mladi vitez Šteberski in snova si pesmico, s katero bode si ptičico vabil iz gnjezda.

„Sva že na mestu — reče ribič — kamor ste mi veleli vesljati“. — „Dobro, Marko — ga pohvali gospodar — počakaj le eno uro, in bodem ti žule dobro namazal“. To izgovorivši stopi iz ladije proti gradu in se postavi pred okence sobe, v kateri je Jelka spala, in za katero je zvedel po Jelkini družici.

Brenkne v strune, in z lepim svojim krepkim glasom začne popevati:

Drago blago, drago dekle,
Prek čez vodo so me vlekle
Skrivne ljubezni moči;
Stopi z grada, gospodična
Jelka moja krasnolična,
Daj mi vživat slast oči! —

Komaj je mlad vitez slednjo verstico izpel, pogleda Jelka skoz okence in spozná dragega svojega.

„Ste Vi Signor Lupo?“ — vpraša s trepetajočim glasom.

„Jez sem, jez, draga dušica!“ — in ni treba mu bilo dolgo čakati, že objame kraljico svojega serca. Jelka! — Lupo! — Drug pozdrav ni se čul.

Jelka začne hitro mlademu Šteberku praviti, kako so njeni oče nasprotnik nju ljubezni, ne samo zavoljo starega sovražtva, temoč tudi zato, da je šteberski rod potegnil z grofom celjskim. Vendar jez ne delim misel očetovih, in rešnika svojega življenja ne bodem nikdar pozabila. Zvesta do groba hočem ti ostati.

Šteberk ji obljubi, da bode jo večkrat ponoči obiskaval, naj samo na južni vogel grada vtakne od enajstih do dvanajstih svetilnico, da kadar luna ne sveti, bodeta z ribčom hitreje in ložeje grad našla, in mesto, pri katerem se lahko na kopno pride.

Po svetih obljubah, svoji dragi zvest tudi do smerti ostati, se poslovijo, in z Markom vesljata sopet proti Šteberku.

Luna se je že davno bila za Javornik skrila, in vse je počivalo v tistem miru. Zjutraj ob treh še le je prišel mladi vitez v grad in se vleže, da si okreva opešane ude.

(Konec sledi.)

Zdravniku.

Prilčica.

Kjer ostri meč ne more
Odnati smertne sile;
Je Stvarnik sam natore
Sejal cvetlice mile,
Da naj morivko preženó,
Ko žuga z ostro že kosó.

Le-tím gospá preblaga
Zahvali tud' rešenje;
Cvetličja moč in zmaga
Otela ji življenje.
Pozdravljen vodja teh vojská!
Živi naj rešena gospá!

Požencan.

Dopisi.

Iz Zagreba 2. marca. A. K-s. — Že nekaj časa sem naznanjam Slovencom književno delavnost naših južnih bratov. Iz mojih dosedanjih dopisov je zvedel vsak, kdor jih prebira, da so počeli Horvatje verlo se obnašati. V štirih

poslednjih mescih je prišlo samo v Zagrebu devet horvaških knjig na svetlo, in sicer samo takih, katerim gré hvala ne le v notranji vrednosti, temuč tudi v unanji obliki. Komaj je razposlala matica ilirska svojim utemeljiteljem Šulekovo „Biljarstvo“, že nas je zopet razveselil gospod Adolfo Tkalković (profesor Weber) z lično knjižico pod imenom „Put u Plitvice“, katero kinča lepa slika „Tlovid plitvičkih jezerah“. O vrednosti pričujoče knjižice mi ni treba govoriti, ker nje autor slovi po vsem jugu kot izversten pisatelj. — Iz Novega Sada nam je došla knjiga pod naslovom „Obrazi iz obšte istorie“ *) od dr. Nikol. Kerstića, v kateri se popisujejo prav po domače najvažnije zgodbe iz občne povestnice. — V Beču pa je zagledala beli dan „Soerbska besaeda u latinskem pismu“; jedan književni sbornik za ogled novog tipa organičke latinice v štirih zvezkih. **)

Iz Celovca se bere v poslednjem listu „Glas. Slov.“ sledeče: „Ravno kar se družnikom sv. Mohora razposilja prva knjižica „slovenskih večernic za poduk in kratek čas“. Štejejo IV + 84 strani in obsegajo sledeče reči: Zgubljeni, pa spet najdeni sin (domača povest iz starih časov) — pesem za domače šmarnice — Voznik in zadnji konj — Mesar Janez Kerstnik Jezuit, Goričan — Mati in vnuk — Pobožna pastarica — Sv. Francišek in tiči — Prilike (božja beseda in splahnjeni kozarec, Kdaj se lahko, kdaj težko živi, Dobra jed v umazani posodi) — Miklavžev večer — Delavno življenje kersanske device — Hvaležnost in nehvaležnost — Zofijna cerkev v Carigradu — Živalsko življenje po južnoruskih stepah — Zdravica vsem Slovencom — Drobne tičice naše dobrotnice in — Kar bodi za domače potrebe. Vsi sestavki so zloženi v katoliškem duhu, priprostemu ljudstvu in odrasčeni mladini v poduk ali kratek čas. Jezik je skoz in skoz čist in lahko razumljiv vsakemu Slovincu. V prodajo po bukvarnicah pride knjižica še le po preteku tekočega leta, da nam za družnike, ki se utegnejo še oglasiti, iztisov ne zmanjka. Drugi zvezek „slov. večernic“ izide mesca junija. — Iz pridjanega družbinega oglasnika vidimo, da je do 1. februarja pristopilo 23 dosmertnih družnikov; popolni imenik letnih in dosmertnih udov bo prinesel še le „Koledarček družbe sv. Mohora“. Kot posebna dobrotnika naše mladine sta se skazala gosp. dr. Andrej Vojska, c. k. sodn. svetovavec, in ne imenovan Čeh na Ogerskem, ki sta stopila v število dosmertnih družnikov s tem pogojem, da se darujejo njima gredoče družbine bukve prav pridnemu gimnazijskemu učencu na Koroškem ali na Štajarskem ali pa na Krajskem, kakor bo družbini odbor razsodil. Da bi se oglasilo več tacihi mladinoljubov!“

Iz Planine. 25. dan p. m. je bil z veliko slovesnostjo pokopan gosp. izgledni učitelj planinske šole Filip Jakob Krajnc. Bil je rajnki, 70 let star sivček, blizo 50 let vedno verl učnik mladosti in dober pastir svoje nedolžne čede. Ne samo njegova draga družina, temuč tudi cela planinska okoljšina žaluje na njegovem grobu. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Ljubljane. (Oznanilo in povabilo za stran domačih pesem). „Slajše reči na svetu ni kakor je pesem lepa. Milo mati poje, ki ziblje dete svoje; med pesmi dete sladko zaspi; — dobre volje si kmetič žvižga in prepeva, orač na polji, kosec na travniku v pesmah ne čuti težavnega dela; — prepeva si rokodelce med svojim orodjem in delo mu teče izpod rok gladko kakor vesela pesem iz serca; — pojé gredó serčni vojšaki nad sovražnika v boj; v pesmah jim raste serce; — v svetih pesmah se molitev pobožnih kristjanov k nebesam valí; zdaj v veži božji, zdaj v lepi procesii pobožnega petja serce kipí; — ni gostije ne sedmine, ne poštene družine, kjer bi čedne pesmi ne bilo. In tako je prav; — saj tudi ptičica pojé, kaj bi človek ne pel!“

*) V „Novicah“ že pohvaljena knjiga.

**) O katerem bojo „Novice“ kmali kaj več povedale.

ki so ravno serkali medeni sok iz cvetlic. Bil sem namreč v čitavnici (bravnic) velike britanske knjižnice — neizmerno bogate zbirke knjig vseh dôb in vseh jezikov, katerih knjig je veliko že popolnoma pozabljenih in le malokdo še bere maloktere. K tem samotnim jezerom nekdanjega slovstva toraj se zatekajo mnogi novejši pisatelji in zajemajo polne vedra klasične učenosti in ž njo zalivajo posušene potoke svojih lastnih misel.

Imajoč sedaj skrivnost v pestéh, sem se vsedel v kot in premišljeval delo te bukvarske fabrike.

Zapazim nekega meršavega bledega možiceljna, ki je premetoval in prevohoval samo najčervovedniše, z gotiškimi pismenkami tiskane bukve. Kakor se je očitno vidilo, je on skupaj kerpal tako delo globoke ali visoke učenosti, ktero delo bi si moral omisliti vsaki, ki bi hotel veljati za učenega, in bi ga moral postaviti v svoji knjižici na tako mesto, da bi ga precej zagledal vsaki, ki bi stopil va-njo, ali pa bi ga moral odpertega imeti na mizi, — sicer ga pa nikdar ne bi bilo treba brati! Vidil sem, kako je včasih jemal iz žepa kosček terdega kruha in ga glodal; ali je to bila njegova južina, ali zajterk, ali pa je s tem grizljejem krepčal svoj želodec, kateri je oslabil pri napetem mišljenju dolgočasnih reči: tega jez ne vem, in zato prepustim to reč v presojenje drugim učenim od mene.

Tam je sedel neki uren majhen možiček v svetli obleki, njeznega, mehkužnega in bérbljavega obraza, ki je bil vès podoben pisatelju, ki v prijaznosti živi z založnikom svojih del. Ko sem ga bil marljivo ogledal, sem ga spoznal nabiravca različnih del, ktere se hitro in lahko spečajo in razprodajo. Radoveden sem bil, kako izdeluje svoje blago. On je najglasneje praskal s svojim peresom in je bil najmarljiviši od vseh družih, je kukal v različne bukve, pregledoval liste rokopisov in jemal iz te knjige en kosček, iz une en kosček, besedo za besedo, versto za versto, stavek za stavkom, tukaj malo, tam nekoliko. Obsežek njegove knjige, ktero je koval, se je zdel tako mnogoversten, kakor obsežek čarovniškega kotla v Šekspirovem Makbetu: tu je bil mazinec, tam pavec, tu žabji zob, tamo kačji jezik, tu zraven njegovega vlastnega blébetanja opičja kerv gosta, da je bila juha zares dobra in tolsta.

Ali ni prav za prav, sem si mislil, to nagnjenje k tatvini pisateljem prirojeno iz dobrega namena? Ali ni to pot, ktero je izbrala previdnost, da se razširjuje in ohranjuje setev znanstva in modrosti od stoletij do stoletij v kljub neubranljivemu poginu tistih del, v katerih je najpopred klila? Vidimo, da je mati narava skerbela modro, akoravno čudapolno, za razširjanje semena iz podnebja v podnebje po kljunih mnogoverstnih ptičev, tako, da živali, ktere na videz niso boljše od merhovine in jih same na sebi imamo za pregnane tatove v vertih in na polji, v resnici bivajo poslanci nebeški, kateri Božji blagoslov razširjujejo in obstoječega storijo. Na enaki način taki tatinski pisatelji pobirajo in sopet sejejo lepe, dobre in koristne misli starih in že pozabljenih pisateljev, da bi čez dolgo in veliko časa spet cvetele in plod obrodile. Veliko njihovih spisov doživi in stori tudi, bi rekel, preseljevanje duš, in se prikaže v novi obleki na beli dan. Kar je bilo popred kaka dolgočasna povest, se oživi v podobi zanimivega romana; stara dolgočasna pravlica se premeni v nov igrokaz, in kaka suha modroslovska razprava daje gradiva za celo versto visokoletičih, do neba kipečih preiskovanj. Tako se godi tudi pri posekanji pervobitnih gojzdov v Ameriki; kjer se poseka postaven smrekov gojzd, nadomesti smreke cel zarod hrastičev, in nikoli in nikdar se ne vidi, da posekano deblo trohnjenega drevésa ne bi rodilo množico in množico gob.

(Konec sledi.)

Prešernu.

Čul strunic vbranih sem glasove mile,
Izdihljeje obupnega strunárja,
Ki ptuja bila sreče mu je zarja,
Ker smertne so pušice ga ranile.

Zastonj, tako se strune so glasile,
Od dneva v mrak se pevec s petjem vkvarja,
Z obupom Eumenidna moč ga vdarja,
Da rane bi se serčne ne celile.

„Dopredla je življenje kratko Parka,
Zagledal kmalu si deželo milo,
Kjer tebe čakal z Larvo je Petrarka“.

„Ovija lovor Tvojo že gomilo,
Nihče ne žali več te brez prevdarka,
Odkar si srečno združen z Bogomilo“.

Gr. Krek.

Slovenski Leander.

Novela po narodni kranjski povedki.

(Konec.)

VII.

„Jelka, lepo se opravi; danes pojdemo v Loko. Prišli so bistrski gosp. opat s svojim mladim unukom Falkenbergom. Falkenbergi so imenitni vitezi, in že sva se z gospod opatom sporazumela, naj se falkenberški in karlovški rod ozko združi“.

Tako govorijo stari Karlovčan k svoji hčeric.

Jelka, ktera je obledela, ko je te besede zaslišala, vendar kot pokorna hčerka nič ni na to rekla, ampak se čedno obleče, in se z očetom pelja prek jezera v bližnji loški gradič. Ko se memo karlovškega pritoka pelja, ji perstan, ki ga ji je poklonil vitez Šteberk, smukne v jezero. To je hudo znamenje, si misli, in bila je v sercu zlo nemirna.

Prideta z očetom pred grad; vratar se jima globoko priklone, vrata odpre, ter z velikim zvonom pozvoni v znamenje, da grad bode sprejel velikega gosta. Opat sami grejo gostu naproti, in prav serčno pozdravijo starega Karlovčana.

„To je Vaša hčerka? — vprašajo prav ljubeznjivo — ljubo dekle, kako si veliko zrastle! Nisem te še vidil, kar si prišla iz Benetk; — no, veseli me, da vidim tako napolno gospodičino — ponos dragega svojega prijatla“.

Med tem pogovorom stopijo vsi v sobano, kjer jim se pokloni mladi Falkenberg. Hitro stopi k Jelki in začne prav prijazno ž njo govoriti. Al Jelka je bila sicer čednih, pa kratkih besed; zmirom je sramožljivo gledala na tla. Tudi pri obedu, kjer je mlademu Falkenbergu nasproti sedeti mogla, je okovarjala svoj pogled in ni mu dala uživati slasti svojih krasnih modrih oči. Falkenberg je bil vès nemiren, in je tožil proti svojemu stricu merzloto Jelkino; al stari opat so ga tolažili, naj le večkrat Karlovčane obiše; se bode že mladi gospodični prikupil.

Še le proti večeru so Karlovški zapustili Loko, in se po jezeru spet nazaj v svoj grad peljali. Jelka je bila silo žalostna, in komaj je pričakovala noči, da odkrije tožnost svojega serca svojemu ljubemu.

Celo noč ni nič spala, temoč bédela in molila je. Polnoči mine, in čuj! sedaj se odbijajo po jezeru znani sladki glasovi milozvučne mandoline. Hitro beži skoz vertne vrata na vert, in odkritoserčno pové, kakošen namen da ž njo imajo njeni oče, in da jo hočejo s Falkenbergom zaročiti.

„Vendar moj dragi Lupo! nikdar, nikdar; — tvoja ali pa nobenega drugega! Pa kako sem nemirna; tvoj perstanj mi je včeraj v jezero padel, to je kobno znamenje“.

Šteberk jo tolaži, naj zaupa v Boga in njegovo dobro srečo, in reče, da kakor dolgo bo njegova desnica znala še meč nositi, je ne bode nikdo silil, serce komu dati, kogar ne ljubi. Še le čez mesec dni obljudi vitez Šteberk

*

svojo Jelko sopet obiskati, ker v deželni zadevah je imel pot v Beligrad.

Ločitba je bila neskončno težka. — Dolgo je Jelka gledala, dokler ni svetilnice več berleti vidila iz ladije; vsa pobita se potem podá v svojo hišico. Strune mandoline so pa še ji prinašale poslednje slovó njenega ljubljence. — Drugi dan je grof Falkenberg že zgodaj nadlegoval karlovško gospodično; vendar ni dobil nobene potolažbe. Prišel je vsaki dan v karlovški grad; Jelka se obnaša prav dvorljivo proti njemu, al ogiba se vsega, kar se nježnih razmer serca tiče.

Po svetlih žoltakih je skoro zvedil, da je Jelka vitezú šteberskemu obljubila svoje serce, in da on ko drug „Leander“ ponoči obiskuje svojo „Hero“.

V Falkenbergovem sercu je začelo kuhati, in po glavi so se mu mešale maševavne misli.

„Za mene ne mara — za me ne, kateri izhajam iz tako stare žlahne rodovine, — kateri imam devet gradov in častivrednega strica za opata? — Le čakaj ošabna karlovška kri, — svojo termo bodeš bridko plačala!“

Tako jadikuje mlad Falkenberg, potem pa stopi pred svojega strica, in mu reče: „Bodem šel na lov, da si razžaljeno serce malo ohladim; morebiti me ne bode več dní domú. Ne skerbite toraj za me; utegnem obiskati bližnje grajsake, — zdravstvijte!“ S temi besedami se poslovi. „Bog te spremi, dragi moj unuk! Angeli Božji naj te varujejo na vseh tvojih potih“ — ga blagoslovijo časti vredni opat.

VIII.

„Logar Mohorko, ali si doma? Jez sem grof Falkenberg, unuk vašega gospodarja opata bistriškega. Glej to je pečat, da bodeš verjel, da res sem ta, in da imam pravico po bistriških borštih streljati. Veš za jelene, divje svinje, volke ali medvede? Jez bodem dolgo ostal tukaj. Zakuri gosposko hišo, in to čutaro vina mi hrani. To imaš klobase in drugo meso, pa skuhaj. Jutro pa greva že zgodaj na stan.“

„Vse bodem zvesto storil, žlahni gospod, kakor zapoveste. Na Lazih rova mereseć. Stavim svojo dušo, da ga zjutra najdeva“ — odgovori logar.

Póčila je bela zora, in lovca že stojita na mestu. Silni mereseć prisopiha iz gošće, Falkenberg nastavi lok in z divjim kruljenjem in silnim penjenjem se kota zver po zemlji.

„Imava za sedaj zadosti“ — reče Falkenberg.

„Čuj, Mohorko, slišal sem, da si serčen mož; pomagaj mi k serčnemu delu.“

„Jez sem prosil za roko mlade karlovške gospodičine; ali jo poznaš, Mohorko?“ — „Kako da ne; saj sem prej pri Karlovških služil. Žlahni gospod, oj! to Vam je lepo dekle vitke rasti, in oči ima bistre kakor serna“ — odgovori Mohorko.

„Ja — res je lepa“ — reče Falkenberg — „pa, ali si slišal Mohorko, da mladi Šteberg se vsako noč po jezeru k nji vozi? Jelka mu postavi po zvestem slugu na grajski vogel vsigdar, da ložej v grad najde v temni noči — svetilnico. Glej, Mohorko, celo šako zlatov bode tvojih, ako mi pomagaš izpeljati mojo nakambo. Vzel te bodem na svoj grad, in dal ti bodem službo, katero koli hočeš, in plačilo, kolikoršno koli želiš. Jutri večer bode sopet Wolf Šteberk se k Jelki pripeljal. Dajva ga to noč zalezovati! Ti, dragi moj, bodeš po lestvici plazil in svetilnico vgasnil.“

Mohorko, kterega je samotno življenje zlo odvijalo, in kateri tudi Karlovški rodbini ni bil dober, ker so ga zavoljo malopridnega življenja iz službe spodili, v vse to privoli.

Prišel je večer in zalezovavca že šetata okoli grada. Sem od Slivnice začne silen veter pihati, in deževne megle gnati. Skoro je začelo prav gosto z oblakov iti.

Odbila je ura v gradu deset, in zvesti sluga nese prav varno na vogel svetilnico, in jo tam na železen klin obesi.

„Nocoj pač ne bo žlahnega gospoda — sam s seboj mermra — ne bodo si upali na jezero v tem hudem vremenu. Al jez spolnim voljo mile in dobrotljive naše gospodične.“

Potem odide spat. Mohorko zleze hitro po lestvici in svetilnico vzeme.

„Prav je tako — ga hvali Falkenberg — sedaj pa greva ž njo na brežič, kateri molí ravno nad veliko Karlovco. Tam hočeva gledati, ali bode nocoj prišel protivnik moje sreče.“

IX.

„Marko! tako si ne upaš nocoj me peljati pred karlovški grad?“ — vpraša vitez šteberski zvestega grajskega ribča.

„Ne upam si — žlahni gospod — in tudi Vam ne svetujem se podati na jezero. Blaga gospodična ne bodo zamerili, ako nocoj ne pridete; saj Vas zagovarja hudo vreme“ — odgovori Marko.

„Al jaz moram nocoj še z Jelko govoriti. Zalezuje nedolžno golobico divji jastrob. Stari Karlovčan hoče svojo hčerko s silo z grofom Falkenberskim omožiti, kterega Jelka sovraži, kakor ti strupeno kačo. Bog zna, ali ne čaka kje težko rešitve iz svoje ječe. Ako ti nočeš za veslo prijeti, bom pa jez sam svojo srečo poskusil.“

Te besede izgovorivši skoči vitez Šteberk v ladijo in prime z močnima svojima rokama za veslo in tako urno veslja proč od brega, da zvesti ribič ne more za njim.

„Bog Vas sprimi in sveti križ in ljuba cerkniška mati Božja!“ — To so bile poslednje besede, ktere je Šteberk slišal iz ust svojega Marka.

Močen veter poganja ladijo, da se urno ziblje po jezeru. Že je privesljal čez polovico jezera, ko svetilnico zagleda.

„O zvesta duša — zakriči na glas — ti še bediš, le malo — malo še poterpi, in objel te bode vès tvoj prijatelj. Če oče te hočejo prisiliti v omožitvo s človekom, kterega ti zaničuješ, te še nocoj hočem odpeljati v zemljo tvoje mladosti. — Al kako je to, da tako dolgo ne pridem do grada? Saj mi ga vendar slivniške copernice niso prestavile? Ni mogoče — tam — tam mora stati; saj mi znana lučica tako lepo sveti, ni več deleč, — le naprej, ladjica draga moja, pisana vodna ptica.“ — To so bile poslednje besede Wolfove — mahoma zaletí ladija vlečena od silnega cmerka (vertince) v veliki karlovški požiravnik, kjer jo prekucnejo peneči valovi, in mladega Šteberka pokopajo v hladnem grobu.

Divji krohot se je čul iz brežiča nad Karlovco.

„To zver sva ujela, dragi Mohorko — reče Falkenberg — sedaj, ponosno kranjsko dekle, ne bodeš več zaničevalo roke mogočnega Falkenberga!“

Ribič Marko je celo noč bédel in pričakoval svojega gospodarja; al bela zora ga ni prinesla nazaj. Ko se je razvedrilo, veslja s svojim čolnom po jezeru, in ne daleč od velike Karlovce vidi človeško truplo plavati. Hitro spozna po oblačilu truplo svojega gospoda. Zgodilo se je, česar se je bal celo noč.

Hitro pošlje glas v šteberski grad. Stara Šteberska sta že pred dvema mescoma umerla; njima tedaj ni trebalo to veliko zgubo preboleti.

Tudi v karlovškem gradu so zvedili za to veliko nesrečo. Jelka je trepetala žalosti, kakor nježno jagne, katero orel zgrabi s svojimi kremplji in visoko v zrak zanese, da je na kakošni pečini raztreše.

Dan smerti njenega ljubega je tudi za njo postal črni dan; obljubila je pred vsegavedočim Bogom kot nuna v benečanskem kloštru svete Katarine svoje življenje skleniti.

Viteza Šteberskega so slovesno pokopali na cerkniškem pokopališu. Prišli so plemiči iz vsega Notranjskega in Dolenskega in mu slednjo čast skazali. Čez leto dní se je sterlo Jelkino serce v karlovškem gradu. Spolnili so ji poslednjo voljo, in jo kraj Wolfa Šteberka pokopali.

Falkenberg je že drugi dan zginit in se podal v svoj

grad na Nemškem kraj reke Rajne. Logarja Mohorka pa je tako hudo vest pekla, da je sam obstal pred sodno oblastjo, kar je s Falkenbergom storil, da sta se namreč z svetilnico nad veliko Karlovco postavila in nesrečnega Šteberka v ta požiravnik zapeljala, kjer so ga silni valovi požerli. Bistriški opat so od žalosti zboleli, in s svojimi duhovnimi brati vsaki dan molili za spokorjenje svojega nesrečnega unuka.

X.

Sveti večer je. Pobožni menihi bistrškega kloštra so ravno pri svoji slabi večerji. Celi dan so se postili zavoljo velikega praznika drugi dan. Vse je tiho v kloštru, kakor v globokem duplu. Postava jim prepoveda, da na ta sveti dan le besedice ne smejo pregovoriti. Zunaj je nebo jasno; al merzla burja piše, da vrata škripljejo.

Ravno so namenili opat z malim zvončkom pozvoniti v znamenje, da imajo menihi vstati in se v cerkev podati k molitvi, ko hipoma nekdo na vratni zvon pozvoni. Vrtar teče hitro in vpraša, kdo je? „Nesrečen romar — mu odgovori slab glas — kateri nima ne mira ne pokoja, ktere ga huda vest tere, kateri je že skor na pol mertev, in komaj nosi polomljene kosti“.

Vrtar odpre in pelje tujca v sobano, kjer so menihi bili zbrani. Vsi se prestrašijo, ko zagledajo sivega starca z upadlim licom in dolgo sivo brado. Medle oči so pričevale, da je nekaj v njih gorel živ ogenj. Popotnik po romarsko oblečen se vsede na klop in začne govoriti:

„Ne morem se dolgo na nogah deržati. Hudo me vije po drobu, in vsi udi so se mi polomili od neskončno ostre zime. Jaz potujem v Rim pred svetega očeta papeža, da tam slišim iz ust namestnika Zveličarjevega odvezo svojih velikih grehov. O strast — o strast — o ti nesrečni kloster bistrški, da bi te nikdar vidil ne bil“.

Vsi menihi pri teh besedah začnejo eden drugega plašljivo gledati.

Romar govori dalje: „Vi se čudite, da se pritožujem čez Vaš tihi samostan; čujte, jez sem grof Falkenberg. Gotovo še nekteri med Vami so poznali opata Bernarda iz žlahnega grofovskega roda Falkenberskega. Jez sem njihov unučič. Bilo je že pred tridesetimi leti, kar sem prišel iz svoje domačije na Nemškem svojega strica obiskat. V Loki sem vidil lepo hčer plemiča Karlovškega in prosil za njeno roko. Al zavergla jo je, ker je že ljubila viteza Šteberskega. Gotovo med Vašim narodom še živi žalostna povest, da sem jez kriv smerti mojega takmeca. Pobegnil sem na Nemško; al z menoj je šlo tudi zločinstvo, in me preganja noč in dan. Zidal sem cerkve za pokoro svojih grehov, molil in postil se, kakor najostrejši pušavnik; al vest moja mi ne dá miru. — O Jelka, Jelka, da bi ti prosila za me, lepa nedolžna duša“.

„Ona ni več na svetu — rečejo opat — al ne obupajte; naš Izveličar je odpustil razbojniku na križu, tako tudi Vam bode odpustil, ako ste skesanega serca in imate pravo zaupanje v milost Božjo“.

„Vam je, kakor vidim, treba tople hišice in hrane. Nesita brata nesrečnega gosta v mojo hišo in oskerbita njegovo utrudeno truplo. Mi drugi pa pojdemo molit za pokoj njegove duše“.

Na božičevo pokliče romar častivrednega opata k sebi in jim reče: „Vidim, da se približuje konec mojih dnevov; pomirite me z Bogom“.

Podelili so mu sv. sakramente umirajočih.

„Sedaj pa naj se zgodi Božja volja!“ — zdihne Falkenberg — „Prejmite to mošnjo cekinov in služite sv. maše za pokoj moje uboge duše, to pismo pa izročite mojemu bratu v Ehingu. Hvala Bogu, da bodem našel svoje pokojiše v bližini svojega strica“.

Proti večeru je oznanil mertvaški zvon bistrški okolici, da je grof Jörge Falkenberg umerl. §. §.

Kratkočasnica.

Kervava bitva in konec vojske. *)

Bojna tromba zapoje, — mravljinci s svojimi zvezniki zaženó krik in jamejo s „cestnim prahom“ streljati, da se kadí, da vojak vojaka ne vidi. Bombe neznane padajo med žabe, ktere straha ne vedó, kaj bi počele. Cele verste hrabrih žab poderó junaški mravljinci z morivnimi kartečami. V mlaki, že sami na sebi gerdi, plavajo mertve in ranjene trupla razmesarjenih kvakavk.

Za malo časa prenehajo zmagoviti mravljinci, da bi se okrepčali, zakaj zvonilo jim je že po trebuhu. Vozarstvo mušje, ki je pa tudi kot lahko konjarstvo na bregu mlake stalo, privleče raznega živeža in močnih pijač. Tudi jim je cestni prah že pošel, toraj je bilo treba drugega namesti. Ko pa na mlako pogledajo, se zavzamejo nad brezštevilnimi mertvimi žabami, ktere so v slavnem boji za kroto in mlako tako junaško svoje življenje zgubile. Tū plava stegno, tam glava, tukaj kos života in sam ne vem, kaj še. Mlaka je kervava, kakor nekaj voda v Egiptu. Milo se stori hrbremu vodju pri tej prikazni; vés je omamljen, pa, kaj bi ne bil, saj je takega života. Spomni se, da so žabe mirú prosile, pa se oni niso hotli pomiriti, in žal mu je, da se je toliko žabje kerví prelilo. Pošlje toraj svojega klicarja k žabam, naj se pomiri z njimi. Klicar gré.

Žabe to slišati, zaragljajo, da bi bila kmalo cela armada oglušila. „Koga, koga? mir, mir? Me nočemo od mira nič slišati. Zdaj ko so opešali, pa gredó ti erjavci, ti mravljinci in se hočejo pomiriti! Nak, nak, se bomo še počile z vami. Koj nazaj v tabor, ti buzakljunski hinavec! Če ne, ti bomo pot pokazale!“

Klicar mravljinec beží in letí nazaj v tabor. Vse mravljiše se vstopi okoli njega, in poprašuje kaj in kako je opravil, in zakaj je tako naglo nazaj prismodil.

„E, kaj nek! Saj nočejo mirú; zmerjajo nas z lenuhi, erjavci in sto drugimi priimki. Kar koj sem mogel mesto zapustiti; če ne, po meni bi bilo“.

„Kaj, ali ta merčes — povzame besedo vodja — kaj ta merčes nas bode gospodaril? Permaruha! če moramo vsi pasti do zadnjega, jenjali pa ne bomo. Vse vse, kar jih je v mlaki, morajo poginiti, pred ne bomo mirovali! Nak!“

Tako govori vodja. Vesel krik nastane na to, da ljubljanska okolica ne pomni še takega; še celó takrat, ko so se Krakovčani s Šiškarji topli, ni bilo takega hrupa, pa se vé, to je bilo že zdavnej.

Zdaj se vsede armada po travi in jé in pije, da je kaj. Marsikake „vinske“ se pojejo, med drugimi tudi tista od „vinskega brata“. Vsi najboljši pevci, tenoristi in basisti, se spravijo vkupaj, zazijajo in tako zapojó, da — jez ne morem popisati. Pesem se je tako-le glasila:

Dokler bom živel na svet',	Kdor bo okolj groba šel,
Zmiraj bom vince pil;	Spomnil se bo:
Kadar bom pa mogel umret',	Ta je bil vinski brat,
Truplo v grob, truplo v grob,	Pil ga je rad,
Firkelj na grob!	Ta je bil vinski brat,
	Pil ga je rad! Narod.

O sladkem petji zaspí armada. Samo razpostavljene straže korakajo v nočni tihoti po taboru, da bi se sovražnik ne priklatil in jih ne napadel. Pa kaj mislite? „Stoj, kdo si?“ — vpije straža. Joj, črna stvar se prestraši. „Pok“ počí puška, in armada je koj po koncu. „Ali ga vidite, ali ga vidite, špijona, ogledúha? Buzarada! zdaj mu bomo kosti poravnali. Bomo že pokazali, kdo da smo mi. „Ala z nami“ — vpije vojaštvo, in vleče za vse štiri žabo sred tabora. Tako so jo topli potoma, da je bilo kar joj. Ona pa raglja na vso moč, prosi in joka, pa mravljinci so terdega serca. Zdaj ji pribriše eden eno za uho, drugi jo bercne in tretji prekucne. Tako neusmiljeno so res z njo ravnali, da se nekterim mravljincem celó smili. Kar pride vodja, ktere ga je nenavadni hrup zbudil, in praša, kaj da je? Ko

*) Konec kratkočasnice v listu 4. in 6.